

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: »Den etiske og den ethisk-religieuse Meddelelses Dialektik« : 1847

Citation: Kierkegaard, Søren: "»Den etiske og den ethisk-religieuse Meddelelses Dialektik« : 1847", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 27*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2010 , s. 2v. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-p364-txt-shoot-n371-1.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 27

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

P364:371:1

1ste Forelæsning.

#[a]

[a] #

Lykkelig i en vis Forstand Den, der udenvidere forholder sig til en given Tids Videnskabelighed, der blot har at læse og studere det Givne, derpaa fremstiller det paa eet eller andet Punkt berigtiget ved sin Tænkning for Andre, som strax gaae ind derpaa, da de væsentligen forholde sig til den samme Tanke-Gang og Betegnelses-Maade. Lykkelig er han i en vis Forstand. Han er ganske fritagen fra hvad jeg vilde kalde Sinkeriets Qualer, som ere forbundne med den primitivere Tænkning, der først holder længe ud i stille Grunden, isoleret fra Begyndelsen af, uden Tilhold i det Givne, i Mismod ofte Fortvivlelse nær bekymret bemærkende, hvor let det gaaer for Andre at meddele og blive forstaaet; og naar den saa endelig er kommet saa vidt, at den mener at kunne forsøge at meddele sig, saa strax ved det første Ord den siger, at være fordømt til at bære det Afstikkende, det Særes kjedsommelige Mærke, som gjør Mskene utilbøilige til at indlade sig dermed, fordi det Afstikkende og Sære enten strax er dem nok til Tegn paa, at det Intet er, ell. nok til Tegn paa, at her vilde kræves en vis Resignation og en vis Anstrengelse, som man maaskee ikke har Lyst til. Til disse ulykkelige primitivere Tænkere regner jeg, om man saa vil, desto værre mig selv. At det er saa, vil De, m: H.; desto værre vel strax forvisse Dem om, blot ved de første Ord i dette første, Indlednings Foredrag. Men sandeligen, jeg tør vidne om mig selv, at jeg gennem en Række Aar har med stor Taalmodighed holdt ud at tænke, jeg beder Dem, m: H.; at have Taalmodighed med i nogle faae Timer.

Ikke uden mange Betæneligheder og megen Betænelighed begynder jeg dette Foretagende. Jeg tænker herved ikke blot paa, hvad vel enhver Docent vil tænke paa, om det nu skal lykkes ham at tilfredsstille Tilhørerne, sig selv og Gjenstanden ganske i Almindelighed taget. Nei, just fordi jeg væsentligen vil komme til at beskæftige [mig] med at fremstille den Art Meddelelse, hvorom det enten ubetinget ell. dog betingelsesviis gjælder, at der ingen Gjenstand er - at dette dialektisk er saaledes, og hvad deri dialektisk ligger, hvad deraf dialektisk følger er just Totaltanken i disse Forelæsninger - kommer jeg strax til at tænke paa, om det, at jeg fra et Catheder nu vil begynde at foredrage Det, jeg agter at foredrage, om dette ikke er i Modsigelse med Det, jeg vil foredrage. Det vil sige, jeg har det nærværende, er derved opmærksom paa, hvad jeg agter at foredrage:

b i Sandhed

at til at erkjende især ethisk og ethisk religiøs Sandhed hører en Situation, og saaledes ogsaa til at meddele ethisk og ethisk-religiøs Sandhed – og nu er Betæneligheden den: er Cathedralen den adækvate Situation. Jeg har det nærværende og er derved opmærksom paa hvad jeg agter at foredrage: at det^b at erkjende ethisk og ethisk religiøs Sandhed er eksistentielt at reduplicere det Erkjendte – nu er Betæneligheden den: indeholder da et Foredrag ex cathedra en Reduplication, kan det indeholde en saadan Reduplication. Betæneligheden er den, om nu hele Foretagendet selv eksistentielt reduplicerer Alt, hvad jeg har at sige, saa jeg ikke i en enkelt Forelæsning kommer til at handle om hvad Reduplication er og dens Medhenhøren til ethisk og ethisk-religiøs Sandheds-Erkjendelse og Sandheds-Meddelelse; men at hele Foretagendet reduplicerer hvad der vil blive foredraget.

^c~~Dog nok herom.~~ Forøvrigt agter jeg at benytte denne Time til nogle enkelte Bemærkninger det Hele Foretagende og mig i Almdl. vedkommende.

c Dette kan i en vis Forstand tjene til at rive Dem ind in medias res, fordi Betænelighederne forholde sig til det hele Foretagendes Total-Tanke. Der vil ogsaa senere mere end een Gang komme det Punkt, hvor De selv ville blive opmærksomme paa Misligheden, som har foranlediget mine Betæneligheder; da ville De erindre, at jeg selv strax første Da[g] har gjort opmærksom derpaa.

For det Første udbeder jeg mig Deres Opmærksomhed for en Bemærkning, jeg længere har følt Trang til, jeg der dog formdl. er de Fleste af Dem bekjendt som Forf. Hvad der i Livet ansees for Stolthed kan ogsaa være Guds frygt; det kan være Guds frygt, mere siger jeg ikke. Lad mig oplyse dette saaledes. Enhver vil dog vel være enig med mig i, at et Msk. er Gud forpligtet at fremstille Sandheden i den sandeste Form. Godt. Men nu vil det for ethvert Msk. gjælde, at i samme Grad som han har Evne til at gjøre Sandhedens Form sandere – naar han saa gjør det: i samme Grad vil han vinde Færre. (Dette oplyses ved at vise Forskjellen mell. ethisk-religiøs Sandheds Meddelelse i Mulighedens Form og i Virkelighedens Form ell. at gjøre den til Virkelighed – dog ganske kort; thi det vil jo paa sit Sted blive udførligere udviklet). Dersom nu et Msk. ikke har et væsentligt Guds Forhold ikke har det dagligt, nærværende: saa lader han sin Klogskab raade. Han siger: det kan ikke føre til Noget; Kjendskab til det praktiske Liv lærer mig, at jeg maa slaae af. Saa slaaer han af, bruger den mindre sande Form, siger det Samme men i den mindre sande Form – og vinder Mange. Har han derimod et væsentligt Guds-Forhold, da vil det forekomme ham, som sagde Gud til ham: Dumme Msk, hvad bilder han sig ind, vil han spille Forsyn, see han blot at gjøre sin Pligt, ganske nøiagtigt. Ethvert Sandhedsvidne, der er blevet miskjendt af sin Samtid, haardt dømt, vel endog ihjelslagen, har oplevet denne Collision: han har havt det i sin Magt ved at give Sandheden en mindre sand Form, tilsyneladende sigende det Samme at gjøre Lykke i Verden, at vinde Msk – og Gud ubetinget lydige, udtrykkende, at Guds Forsyn skal raade og ikke hans Klogskab være Forsynet, at blive miskjendt og dømt. Altsaa han slaaer ikke af, han strammer og saa stærkt han kan – selvfølgelig, han

vinder saa godt som Ingen og bliver anklaget for Stolthed. De vil her strax kunne faae et Exempel paa Reduplikation. Naar jeg siger, hvad jeg her har sagt, saaledes, til en Forsamling og saaledes: saa rører det maaskee endogsaa Een og Anden, og hvorfor? Fordi dette er ligefrem Meddelelse, jeg reduplicerer ikke, jeg exsequerer ikke, hvad jeg foredrager, jeg er ikke hvad jeg siger, jeg giver ikke det her Fremstillede Sande den sandeste Form, saa jeg existentielt er det Sagte: jeg taler derom. Saasnart jeg exsequerer det, existentielt reduplicerer, saa støder jeg fra: og Een og Anden siger: det er Stolthed. I det ene Tilfælde betroer jeg Andre, at jeg er raadvild, beknyttet mell. To, om jeg absolut, ubetinget skal holde mig til Gud, ell. jeg skal rette mig efter dem – dette er allerede Indrømmelsen, som viser, at jeg ikke ubetinget holder mig til Gud – og Een og Anden, ell. rettere Mængden synes godt derom. I det andet Tilfælde gjør jeg Alvor af ubetinget at holde mig til Gud, giver altsaa det Sande, der er mig forundt at forstaae, den sandeste Form: og Mængden siger: det er oprørende Stolthed. Thi hvad er Grund-Forvirringen i det moderne Liv paa alle Punkt[er] andet end denne: at man i al Sandheds-Meddelelse gjør Mskene til Instantsen, istedetfor at Gud er Instantsen, især da i Forhold til ethisk-religieus Meddelelse. Derved har man givet den hele ethisk-religieuse Meddelelse en forkeert Form; man er aldeles forvænt med, at skal der slaaes af, da maa det være i Retning af Guds Fordringen, og skal der gøres Indrømmelser, da i Retning af Msk-Instantsen.

Og da Dette er saaledes, og i saa mange mange Tider har været saaledes, kan det saa let ja er det ikke til at undgaae, at der tages feil i Livet, at Det ansees for Stolthed som maaskee er Guds-Frygt. Det har jeg villet minde om. Der vil i Forelæsningen selv vistnok komme de Tilfælde, hvor det var mig muligt, at vinde Dem mere for min Fremstilling, ved at slaae lidt af paa Formen, men hvor jeg ikke tør det – og strax vil maaskee Een og Anden dømmе mig og finde det sært ell. stolt. Men jeg har en anden Tvivl; jeg har tvivlet, om jeg endog blot har Lov til at sige dette, hvad jeg her siger, om jeg har Lov til at sige, at det er af Frygt for Gud, jeg gjør hvad jeg gjør. Thi allerede dette er dog et Forsøg paa at gjøre Mskene til Instantsen, at formilde dem, saa de fare lempeligere med mig. Medens den ubetingede Lydighed vel vilde være: ikke at sige et Ord derom, men at handle. Og i Sandhed dersom et Msk. troende i hvert Minut kunde fastholde at Gud er ham ganske nær: saa vilde han ogsaa gjøre saaledes. Men saasnart det er En, som var Gud langt borte, og man maa hjælpe sig selv: saa giver man strax efter; og er Gud uendelig langt borte, ja saa gjør man, i moderne Stiil, udenvidere Mskene til Instantsen.

Altsaa hvad der i Verden ansees for Stolthed det kan være Guds Frygt.

Dernæst ønsker jeg ganske korteligen at give Dem en Forestilling om, hvad De kan vente af disse Forelæsninger, for om muligt at gjøre Dem modtageligere for Indtrykket, og i ethvert Fald for dog om muligt at forebygge de altfor mange og i altfor høi

[d] Det ikke at være bange for Msk. (og det at gjøre Msk. til Instantsen erret egl. Udtrykket for Msk-Frygt) hvad der ansees for Stolthed, det kan jo ogsaa være en endnu større Frygt for Gud, fordi det er en Saadan, som sagde Gud til ham: hvor tør Du understaae Dig at være bange for Msk., vil Du blot behage at være ene og alene bange for mig. Er det ikke som naar en Fader siger til sit Barn: hvor tør Du understaae Dig, at være bange for Dine Kamerater, vil Du blot see, at Du ene og alene er bange for mig. Deraf følger ikke, at Barnet dog alligevel ikke er bange for Kameraterne, men han tør ikke udtrykke det – af Frygt for Faderen. Strenge Opdragelse! Kameraterne blive vrede paa ham og sige det er Stolthed, og lade vel ikke hans Stolthed ustraffet, ak og saa er det af Frygt for Faderen han ikke tør være bange for dem!

Grad skuffede Forventninger.

Et Catheder-Foredrag i strengeste Forstand vil det ikke blive, skulde det i denne Henseende ligne Noget, vil [det] stundom meest ligne et fysisk Foredrag, hvor der tillige vises Experimenter. Jeg vil stræbe af og til at lade det Fremstillede skee for Dem, en enkelt Gang vil jeg maaskee tillade mig ganske svagt at benytte Dem til mere scenisk paa en Maade at tage Partes med i Udviklingen; hvortil jeg forud udbeder mig Deres Minde. – Foredraget vil søge saa vidt muligt at gjøre Alt nærværende, om muligt at bibringe Dem Indtrykket af, at De paa een Gang have de meest modsatte Tanker. Det vil derfor ikke have det strengere Catheder-Foredrags Jævnhed, der finder et bestemt Sted, hvor hvert Enkelt afhandles, om hvilket der saa hverken før ell. senere tales. Nei Foredraget vil bestandigt, om jeg saa tør sige, være plaget af en Erindring om hvad der paa andre Punkter er blevet sagt, Reflexioner ville stadigt gennemkrydse det beregnede paa at erindre om det Tilbagelagte og det Tilkommende, for om muligt at vedligeholde Indtrykket af Alt er nærværende paa een Gang, hvad vel i en vis Forstand mere end det almdl. Catheder-Foredrag kan bidrage til at holde Tilhøreren opmærksom, men hvad maaskee ogsaa kan forstyrre og trætte, stundom næsten gjøre ham vred. Meningen er naturligviis ikke, at jeg i eetvæk vilde vedblive tumultuarisk ell. kaleidoskopisk at blande alle de enkelte Tankebestemmelser imellem hinanden, saa der ikke successive kom det Sted, hvor hver enkelt Tanke-Bestemmelse fandt sin nøiagtigere og udførligere Udvikling; Meningen er blot, at ethvert Punkt om muligt vil bære Mærket af, hvad der er sagt paa de andre Punkter, Alt for om muligt uafbrudt at tilveiebringe det Nærværendes Samtidighed. Intet vil^e blive at betragte som saaledes fuldkomment færdigt, at der ikke mere skulde være Tale ell. Erindring derom, tvertimod vil Hentydninger dertil ligefrem ell. ved Modsætning stræbe at bringe det i Erindring, og i ethvert Fald, vil, om muligt, den Maade, paa hvilken der tales om det Næste, indirecte være en Tale om Det, som er færdigt. At jeg har sat mig dette til Opgave, vil De vel ogsaa selv indsee, er ikke besynderligt. Thi det Hele jeg agter at foredrage er een Tanke, og jeg vil ikke anbringe det allermindste lærde Apparat.

Ligefremmere Meddelelse (hvad derved er at forstaae og ved Modsætningen: inddirecte Meddelelse vil [blive] udførligt angivet i Foredraget selv) ligefremmere Meddelelse vil det blive, medens Gjenstanden for en stor Deel er: om den indirecte Meddelelse, ell. om Det, som væsentligen kun kan^f meddeles i indirecte Meddelelse. Hvad der i strengeste Form kun kan meddeles i Virkelighedens Situation og i Charakter (indirecte Meddelelse) betræffende det vil jeg her i en ligefremmere Form vise Dem, hvorledes det gaaer til, i ligefrem Meddelelse gjøre Dem opmærksom paa den indirecte Meddelelse.

Alvor skal Foredraget ikke komme til at mangle, men

e selv efter at have fundet sin udførligere Fremstilling

f ell. tildeels kun kan

g (absolut i Forhold til ethisk Medd., tildeels og i Forhold til ethisk-religieus Meddelelse)for blot at

Alvoren's Art vil, hvad der ligger i Forholdet selv, blive en anden end det strengere Cathedral-Foredrags. Det strengere Cathedral-Foredrag ansees vel i Almdl. som egl. Alvor. Det er det ogsaa i Forhold tilFE at meddele Mathematik, Philologie, Historie, philosophisk Videnskab o: D.; kort ganske rigtigt i Forhold til Det, der pleier at foredrages ex cathedra. Men i Forhold til det Forskjellige er Alvoren ogsaa et Forskjelligt, og jeg indrømmer jo villigt, at det ogsaa er uden for Ordenen at jeg foredrager hvad jeg har at foredrage, ex cathedra. Alvor i Forhold til ethisk og ethisk-religieus Meddelelse, der i en vis Forstand egl. ikke kan meddeles ex cathedra, er en ganske anden. Det Ethisk[e] og Ethisk-Religieuse skal meddeles eksistentielt og i Retning af det Eksistentielle. Den correcte Alvor vil⁹ indeholde meget mere af det Ironiske og hvad dertil hører end jeg tør indrømme Foredraget i disse Forelæsninger. De Fleste vilde vel derfor den egl. correcte Alvor især i Forhold til ethisk Meddelelse forekomme aldeles som Spøg, og naar galt skulde være, vilde De maaskee finde, at der dog var nogen Alvor i Foredraget i disse Forelæsninger.^h Men saaledes forholder det sig dog ikke. Foredraget vil indtage omtrent en Mellemtone mell. det strengere Cathedral-Foredrag og den i strengeste Forstand Alvor i Forhold til ethisk Meddelelse, hvilket ikke kan være anderledes, saasnart jeg skal foredrage ex cathedra. I de af mig udgivne pseudonyme Bøger er Alvoren strengere, og det just paa de Steder, hvor Fremstillingen vil forekomme de Fleste som lutter Spøg. Dette er, saavidt mig er bekjendt, hidtil aldeles ikke blevet forstaaet; maaskee skal det lykkes mig ved den Art Foredrag, jeg her agter at bruge, at bidrage Noget til, at hiint bedre kan blive forstaaet. Men, som sagt, det naaes ikke derved, at dette Foredrag er mere alvorligt, men just derved, at det har mindre af den strengere Alvor.

En Undskyldning maa jeg vel gjøre for den Maade paa hvilken jeg bruger »Jeg« i disse Forelæsninger. Dog maa jeg tilføie, at hvor villig jeg end er til at gjøre denne Undskyldning, saa er det fra mit Standpunkt en Accommodation. I mine Tanker er det min Svaghed og Ufuldkommenhed, tildeels en Affølge af at jeg sukker under Vægten af det Herkomliche, at jeg ikke dristigere vover at bruge mit jeg. En af det Modernes Ulykker er just den, at have afskaffet »Jeget«, det personlige jeg. Just derfor er ogsaa den egl. ethisk religieuse Meddelelse som forsvunden af Verden. Thi den ethisk-religieuse Sandhed forholder sig væsentlig til Personlighed, kan kun meddeles af et Jeg til et Jeg. Saasnart Meddelelsen her bliver objektiv, er Sandheden blevet Usandhed. Til Personligheden er det vi skal. Og jeg anslaaer det derfor som min Fortjeneste, at jeg ved at anbringe digtede Personligheder, der sige: jeg, midt i Livets Virkelighed (mine Pseudonymer) har bidraget til om muligt at vænne Samtidige til atter at høre et Jeg, et personligt Jeg (ikke hiint phantastiske rene Jeg og dets Bugtalen) tale. Men just fordi hele Verdens Udviklingen har været saa fjernt som muligt fra denne Anerkjendelse af Personlighed, maatte det gjøres digterisk. Den digteriske Personlighed har bestandigt et Noget, som gjør ham taaleligere for en Verden, der aldeles er afvant med at høre et Jeg. Og videre naaer jeg vel

nævne det

h Anm Om det Ethiske gjælder det nemlig ubetinget, at det kan ikke doceres. Det docerende Foredrag handler om en Gjenstand - og ethisk gjælder det just, at der ingen Gjenstand er (herom i selve Foredraget). Om denne Gjenstand tales der. Men Foredraget selv er ikke eksistentielt Udtrykket for, at Læreren eksisterer deri, ei hell. foranlediger Foredraget Tilhørerne til at eksistere deri. Dog om alt Dette i Forelæsningerne selv.

aldrig. Jeg drister mig vel aldrig til at bruge ganske ligefrem mit eget Jeg. Men dette er jeg forvisset om, at den Tid vil komme, da der staaer et Jeg op i Verden, som udenvidere siger jeg, og taler i første Person. Først han vil ogsaa ret i strengeste Forstand meddele ethisk og ethisk-religieus Sandhed.

Vilde Nogen spørge mig, hvorledes jeg betragter disse Forelæsninger i Forhold til hele min Stræben qua Forf. saa vilde jeg svare: jeg betragter dem som en fornøden Given-efter, for hvilken jeg mener at bære et Ansvar. De ville erindre, hvad der blev foredraget i Begyndelsen af denne Time, at ethvert Msk. er Gud forpligtet, i Forhold til det Sande, han har forstaaet, naar han vil meddele det, at meddele det i den sandeste Form. Synes det ham da, at han ingen Virkning frembringer derved, saa kan det maaskee være hans Pligt i det mindste forsøgsvis at vælge en anden Form, men maaskee er det ogsaa kun en Utaalmodighed af ham, at han for hurtigt forlanger at see Virkning, istedetfor at troe. Et Ansvar paadrager han sig derfor; og hans Pligt blev det i ethvert Fald, dersom han nu ved den anden Form han valgte hurtigt frembragte en stor Virkning, da at passe paa at huske, at her er et NB ved, da det jo var fordi han brugte den mindre strenge Form. I Forhold især til ethisk tildeels ogsaa i Forhold til ethisk-religieus Sandheds-Meddelelse er den indirecte Meddelelse den strengeste Form. Dog kan en ligefremmere Meddelelse, der gaaer ved Siden deraf, ogsaa være nødvendig for at understøtte hvad den selv i en anden Forstand understøttes af. Dette har jeg forstaaet lige fra min Forfatter-Virksomheds Begyndelse. Med Pseudonymerne fulgte derfor bestandig ligefrem Meddelelse i Skikkelse af opbyggelige Taler, og i de sidste Par Aar har jeg næsten udelukkende brugt ligefrem Meddelelse. Og disse Foredrag ere atter i den ligefremme Meddelelse.ⁱ Men i strengere Forstand en Docent er jeg ikke; det vil ogsaa være altfor satirisk: en Docent – i ethisk religieus Meddelelse ∴ i Det, som hverken kan ell. skal doceres, fordi det ikke maa blive Videnskab, men skal forholde sig til Existents. Skulde jeg kalde mig selv Noget, vil jeg snarest sige, at jeg er en Art Lærer i antik Stiil; og dersom et Auditorium var tilbøiligt dertil, skulde jeg ikke have Noget mod stundom at forvandle Foredraget til Samtale.

Men hvor mange og hvor store og hvor dialektisk forviklede Vanskeligheder, der ere forbundne med dette Foretagende, det troer jeg jeg tør sige at jeg veed. Og Eet troer jeg, jeg med Bestemthed tør love Tilhøreren, at han, hvis han vil skjænke mig sin Opmærksomhed, ved Slutningen af disse Forelæsninger skal være blevet opmærksom paa og bekjendt med Vanskeligheder, som ikke saaledes tidligere have været til for ham. Dette synes lidet Fristende – især i Forhold til hvad der^j ellers loves og bebudes ex cathedra – og dog er det maaskee alligevel Fristende og Begeistrende; thi som en Pseudonym har sagt: vanskelig maa Opgaven gøres – thi kun Vanskelighed begeistrer den Høihjertede, eller som han udførligere siger det: det vor Tid behøver, er en redelig Alvor, der kjerligt freder om Opgaverne, der ikke ængster Mskene til at ville forraske sig i det

i (og ere i een Forstand at betragte som en endnu større Given-efter.)

j i disse Tider philosophice

Høieste, men holder Opgaverne unge og skjønne og deilige at see til og vinkende for Alle og dog derhos vanskelige og begeistrende for de Ædle; thi den ædle Natur begeistres kun ved det Vanskelige. M: H:, hvor turde jeg saa være saa uhøflig at mistvivle om, at det skal lykkes mig at begeistre Dem - thi Vanskelighederne, dem har jeg paa rede Haand.